

տեսնելով. մտածել՝ մէյմ'որ Տրդատայ չբռնայնացին մահադեղ խմցընելով, իսկ Տիրան հայրդ թագին հետ իւր աշնն ալ կորոյս, վասն զի գիրենք չըպատժեց. գուցէ օր մը... կը խիթամ... բըսելու...

ԱՐՇԱԿ

Ա՛հ, ինչքն կ'ըսես, ի՜նչ յիշատակարաններ առջնս կը բանաս:

ՍՄԱՆ

Տէր արքայ, հեռացո՛ քովէդ սա չարախորհուրդ թշուառականները, որոնք և հեռաւոր թըշնամիներէդ աւելի վնասակար և ահաւոր են: Բնաւ կասկած մը միտքդ մէջ չ'արթննայ, սըւռնց չարախօսութենէն. պայծառ երեսիդ վրայ երբէք տխրութեան մոպլը չըբազմի: Կենացդ մէջ ամենափառաւոր գործդ՝ այսօր կատարածդ պիտի սեպուի, թոռանցդ հետեւելու արծանի և ամամա յիշատակ մը կը թողուս: Ի՜նչ լսեցի, տէր Աստուած, թագաւորիս իւր նախարարաց հետ հաշտուիլն վատթիւն կը համարուի. միթէ միոյ զլիսոյ անդամն չ'են իրենք ալ. ինչպիսի՜ ամբարիշտ խորհուրդք կը տրուին սուրբ Հայրապետին: Թագաւորն հայր է հայրենեաց և պաշտպան ժողովրդոց, բռնաւոր մը կրնայ երկիրալիք ըլլալ ազգին, այլ երբէք սիրելի՛ Տէնսէ՛ք՝ յիշատակարանաց մէջ՝ ճոր թագաւորք աւելի զովեւոր արծանի եղած են, որոնց մահն անմիթ-թարեկի սուգ եղած է ժողովրդեան: Տէ՛ր իմ, սանձ մը դիր սա ստամբակ լեզուներուն, որոնք ամենազերբազանց առաքինութիւնն ալ կը չարախօսեն, որոնց արհեստն չողգորթութիւնն է, տիրոջն աչքը իւր կորստեան վրայ գոցել կ'աշխատին. առաքինին խայթող փուշ մ'է իրենց աչքին. նախանձն ամէն բանի գիրենք կը յանդգնեցնէ:

ՎԱՐՈՒՆ

Հայոց սպարապետին ունեցած ակնածութիւնս զիս լռելու կը բռնադատէ. թագաւորն հաւատարմութեանս փորձը չատ անգամ կառած է. իւր վեհափառութիւնը նախատողաց դէմ ցատուս կարող չ'եմ սանձելու:

ՍՄԱՆ

Ես ալ սրտմտութիւնս չ'եմ կրնար չափաւորել, երբ թագաւորիս այգպիսի չար խորհուրդք կը թելադրէք:

ԱՐՇԱԿ

Սպարապետդ Հայոց, ես իմ պարտքս և պատիւն կը ճանչնամ ու ըստ այնմ պիտի չարծիմ. դու այժմ քնա աչքէ անցուր բռնակը, որպէս զի քատարատ գտնուի Պարսից դէմ կոտուելու: (Սխառտ նրկրպագելէն վերջը կ'իջայ)

(Շարունակելի)

ԾԵՊՈՒՆ ՄԻՆԱՍՅԱՆ

Ս. ԳՐԻԳՐԻ ՆԱՐԵԿԱՅԻՈՑ

Ն Կ Ա Ր Ա Գ Ի Ր Ը

Խոր է այն: Ծովու մը նման որ կարծես անյատակ է. մտի՛ր իր սրտին մէջ, կը լսես աղբերարուծի ձայներ և հեծեծանքներ, « Ձայն հառաչանաց հեծութեան սրտի ողբոց աղաղակի »: բոլոր մարդկութեան թշուառութիւնները հոն բոյն դրած են, խոր բոյն, կամ կարծե՛ր են դնել. և այդ հոգւով վիրաւից մարդը՝ բնութեան առանձնութեան մէջ ապրելով, բնութեան ամէն մէկ էակ իրեն նիւթ կ'առնէ, անով բացատրելու համար իր զգացածը, իր խորհածը:

Սքանչելի Հայրս, անմեղութեան անուշահոտ շուշան մ'է, այն է՛ն անմեղներէն որոնք հրեշտակները կ'ամէջընեն և կը համարին իրենց անձը աշխարհիս ամենէն մեղաւորը:

Սակայն իր ողբերը, իր լացը կեղծիք չեն. նա երբ իր երջանիկ գլուխը կարկառած մագաղաթի կտորի մը վրայ՝ կը դրոշմէ իր օրօրին ողբերը, անոնք արդէն Աստուծոյ առջեւ արցունքով գրուած են, իր սրտի տաց բովէն անցնելով: « Ելցէ ի խորոց աստի զգայութեանց խորհրդակիր սենեկիս... (առ քեզ կամաւորական) », դարձեալ Աստուծոյ հետ խօսած էր անոնց վրայօք. անոր համար իբր ամենուն կնիք կը դնէ « ի խորոց սրտից խօսք ընդ Աստուծոյ »: այնքան ընտանեբար՝ ինչպէս հայր և որդի. այնքան մտերիմ, շունչը շնչին, դունչը դնչին, զԱստուած միշտ իր առջեւ ունէր իրեն զմայլող:

Չէր նա մենաւոր մը՝ նստած, փակուած միշտ երկիրդին մէջ, այլ իւր դարուն հոգին էր, ամենուն ծանօթ, զամէնքը ճանչցող. անդրադարձող, դիտող, զննող է իր միտքը, ամէն բանի խորը կը մտնէ, ամէն բան իր գրչին տակ անցուցնէ և չէ վրիպած:

Սքանչելապէս կը ճանչնայ մարդկան թշուառութիւնները, անոնց նկարագիրները խօսքով կամ բարդութեամբ մը

այսօրուան զրքոյի մը ըսածը կ'ըսէ՝ Անոնց դեղերը՝ բնական է՝ հոգեւոր բաւասանն է, որ կը լեցնէ մարդուս ամենէն անտաշնելի վշտերուն վրայ. իսկ բարոյական վշտերու նկատմամբ, իր մարդասէր բնաւորութեամբ և անոյշ սրտովը կը խառնէ իր աղօթիցի մաքուր ծայրը՝ մեղաւորաց և ցաւագարաց շնչոյն հետ՝ որպէս զի լսուի, « Շնորհացէ Տէր... նոցա իմովս ծայրին շունչս բարեհամբոյրս », որպէս զի իրենց ցաւերէն ազատին, խաղաղի սրտերնին և ապա « Եղիցի բոխումն արտասուաց սովաւ վարժելոց » արցունքներ որ կը դիւրացնեն առ Աստուած դարձը:

Կրօնքի և թշուառութեան ողբի և յուսոյ երջանիկ զուգութիւն մը կը տեսնուի Նարեկացւոյն մէջ, Հոգեգմայլ զրչիս մէջ միայն խիստ և տխուր գոյներ չենք ուզեր տեսնել, ինչպէս գրեթէ իր ողբերը կը ցուցնեն, Հերոնիմոս մը որ միայն սև քարերով կուրծքը կը բաղխէ սև ժայռերուն մէջ. այս, նա հսկող էր, պահեցող, ինչպէս որ Հի ողբին մէջ կ'ըսէ. « Հսկող յորըրջեցայ, արթուն կոչեցայ ». իր սրտին մէջէն ցուլացնելով, մութ սրբազան տաճարի սեմերուն մէջ, Երկնաւորին առջև իր արցունքներու կանթեղով ոգևորուած և իր սրտի բոցով պլպլացող մշտավառ լապտերը:

Հայաստանի զուարթ և ծիծաղկոտ բնութիւնը այդ չէր յորդորեր. նա որչափ որ հսկող էր, որչափ որ իր խցիկն ու եկեղեցին էր իր կենաց վայրը, բայց բանաստեղծ էր, զգացող էր, նուրբ և ազնիւ սիրտ մ'ուներ, և ինքն ալ Աստիգացւոյն նման շատ անգամ բազկատարած կանչեր է զբնութիւնը, երկինք ու երկիր, ծաղիկներն ու վանայ Մովսէսի ալիքները՝ իրեն հետ միմիջեւ շարժելու. սիրեր է բնութիւնը անոր պարզելով մեղամաղձ զուարթին հետ. մարգարտեայ արցունքը վարդի թերթին վրայ կաթեցնելով, իր տաքուկ շունչը պաղ պաղ հովին տալով՝ բոլորովին նոր ոգովը զրաւիչ և զուարթերես Նարեկայ սոխակը կը տեսնենք: Եւ յիշար, յետ ամէն ողբերգակ քնարի կը լսենք նաեւ

երանութեան յուսոյ և քաղցրութեան ցոյ մը իր հոգին զովացնող:

Ինչպէս ահաւոր ալիքներէն բռնուած նաւորդ մը յետ երկար տատանմանց սև սև փոթորկներու տեսքէն և ալիքներէն զարհուրած, մինչև երկինք կ'ելլէ և անդունդ կ'իջնէ, ապա կը թափէ իւղի սափորը լոնցնելով անոց փոթորկումը պահ մը, այսպէս ալ Նարեկացին փոթորկի պատրաստութեամբ կը սկսի ամէն տեսակ բացատրութեամբ և բարդութեամբ իր խռովեալ երեցած ներքին ծովը նկարագրել, ուրիշ, յարաճուն պարզել ամէն գոյնով իր գթած Երկնաւորին առջև իր մէջ զգացած դառն վշտերը, իր կուրծքէն դուրս տալ սևագոյն բառեր, այնպէս որ ընթերցողը կը հայ, կը քրտնի մինչև ծայրը հասնի. և ապա հանդարտութիւն, անուշաբեր, երկնային երջանկութիւն, պարզ երկնքի տակ, խաղաղ ալիաց վրայ, սրտի նաւը կը յառաջէ երգելով « Յ՛յյս իմ ես զու Տէր »:

Եղ. Ս. 8.

Ա Տ Ա Ն Է Կ Ր Ի

Ա Ն Մ Ա Հ

Կ'ուզեմ, կ'ուզեմ ապրիլ ես, և ըլլալ միշտ փսան

[տարու,

Քրտուիլ ամէն միջոցի թռիչքով ամէն թեւերու,

Փռալիւ, հրճուիլ ու սիրել.

Կ'ուզեմ շողով գինովցնել առոյգ հասարկ չըքնաղ,

Ժիր ու թեթեւ ինչպէս թեւ, թարմ ինչպէս ծիւղ

[խոփ,

Ականակիտ ինչպէս ծով...

Ես կ'անարգեմ քեզ, ո՞վ Մահ — կը սիրեմ բոցն

[ու կոհակն,

Երկիրն առողջ կը սիրեմ բեղնաւորուողն համ

[բոյրով

Կախարդաստար Արեւուն.

Տխտանական հընցն ուր հսկայ մութերն հաս

[տաբետ

Կ'ելլեն կ'իջնեն անդադար սարակներէ անհամար

Դիւցազնական շատաչով: